

**«ҰЛЫТАУ ОБЛЫСЫ
БОЙЫНША ТЕКСЕРУ
КОМИССИЯСЫ»
МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕСІ**

**ГОСУДАРСТВЕННОЕ
УЧРЕЖДЕНИЕ
«РЕВИЗИОННАЯ КОМИССИЯ
ПО ОБЛАСТИ ҰЛЫТАУ»**

Қазақстан Республикасы, 100600, Ұлытау облысы,
Жезқазған қаласы, Алаш алаңы, 1 ғимарат
БСН 221040016569

Республика Казахстан, 100600, область Ұлытау,
город Жезказган, пл. Алаша, здание 1
БИН 221040016569

№ _____

Ұлытау облысы бойынша
тексеру комиссиясының
2026 жылғы «__» тамыздағы
№__ қаулысымен
Бекітілді

**Ұлытау облысы бойынша
тексеру комиссиясының
төрағасы
А.К. Садыковқа**

АУДИТОРЛЫҚ ҚОРЫТЫНДЫ

I. Кіріспе бөлік.

1.1. Аудиторлық іс-шараның атауы: Кең таралған пайдалы қазбаларды барлау және өндіру жөніндегі мемлекеттік аудиті.

1.2. Мемлекеттік аудиттің мақсаты: кең таралған пайдалы қазбаларды барлау мен өндіруді басқару жөніндегі қызметтің тиімділігін бағалау.

1.3. Мемлекеттік аудиттің объектілері:

Мемлекеттік аудиттің негізгі объектілері:

«Ұлытау облысының кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасы» ММ;

«Ұлытау облысының Ауыл шаруашылығы және жер қатынастары басқармасы» ММ.

1.4. Мемлекеттік аудитпен қамтылған кезең: 2022 жылғы 1 шілдеден 2025 жылғы 31 желтоқсанға дейін.

II. Негізгі (талдамалық) бөлік

2.1. Аудит нысанасы бойынша жағдайдың қысқаша талдауы

«Ұлытау облысының кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасы» мемлекеттік мекемесі туралы ережеге сәйкес, Ұлытау облысы әкімдігінің 2022 жылғы 29 маусымдағы №03/10 қаулысымен бекітілген, Басқарма Қазақстан Республикасының кәсіпкерлік, сауда, сыртқы экономикалық байланыстар және туризм, өнеркәсіп салалары, индустриялық-инновациялық саясат және инвестициялар тарту салаларында басшылықты жүзеге асыратын мемлекеттік органы болып табылады.

Басқарманың миссиясы – кәсіпкерлік, бизнес, сауда, туризм, бизнес-қоғамдастықтардың мемлекеттік органдармен өзара іс-қимылы салаларында

мемлекеттік басқару функцияларын жүзеге асыру, кәсіпкерлер үшін әкімшілік кедергілерді төмендету.

Мемлекеттік кәсіпкерлік саясатын іске асыру арқылы облыста шағын және орта кәсіпкерлікті қолдау және дамыту, өнеркәсіп салалары, индустриялық-инновациялық саясат және инвестициялар тарту салаларында мемлекеттік басқару функцияларын жүзеге асыру.

Қызметінің нысанасы – жер қойнауын пайдалану саласындағы мақсаттар мен міндеттерге тікелей бағытталған қызметті жүзеге асыру және қызметтер көрсету.

Ережеге сәйкес барлығы 53 функцияны іске асыру көзделген, олардың ішінде жер қойнауын пайдалану саласындағы мемлекеттік реттеуге бағытталған мынадай функциялар бар:

22) жалпыға ортақ пайдалы қазбаларды өндіруге арналған лицензиялардың, кен іздеушілікке арналған лицензиялардың жер қойнауын пайдаланушылардың талаптарын сақтауын бақылау жөніндегі жұмыс органы болып табылады;

23) жалпыға ортақ пайдалы қазбалар бойынша жер қойнауын пайдалану құқығын беруге рұқсаттар беру, сондай-ақ жер қойнауын пайдалану құқығын кепілге беруге қатысты мәмілені тіркеу;

24) жер қойнауын пайдаланушылармен келісімшарттардың талаптары бойынша келіссөздер жүргізу және жер қойнауын пайдаланушылармен бірлесіп жалпыға ортақ пайдалы қазбаларды барлауға немесе өндіруге және барлауға немесе өндіруге байланысты емес жерасты құрылыстарын салуға және (немесе) пайдалануға арналған жобалау құжаттарын әзірлеу;

25) жалпыға ортақ пайдаланылатын автомобиль жолдарын, теміржолдарды және гидротехникалық құрылыстарды салу (реконструкциялау) және жөндеу кезінде пайдаланылатын жалпыға ортақ пайдалы қазбалар бойынша жер қойнауын пайдалану құқығын беру жөніндегі жұмыс органы болып табылады;

26) жалпыға ортақ пайдалы қазбаларды өндіру және кен іздеушілік жөніндегі операцияларды жүргізу үшін жер қойнауын пайдалану құқығын беру жөніндегі жұмыс органы болып табылады.

Осылайша, Басқарманың қолданыстағы ережесінде жер қойнауын пайдалану саласындағы функциялар фрагментті және жалпылама түрде бекітілген, соның салдарынан Басқарманың міндеттер тізбесі жергілікті атқарушы органның бақылау, лицензиялық, рұқсат беру, жою және шарттық өкілеттіктерінің бүкіл кешенін қамтымайды.

Осыған байланысты Басқарманың «жұмыс органы болып табылады» деген тұжырыммен ғана шектелмей, оған лицензиялық рәсімдерді, бақылау мен мониторингті, жер қойнауын пайдаланудың салдарын жоюды, бұрын жасалған шарттарды сүйемелдеуді ажырата отырып, нақты өкілеттіктерді тікелей бекіткен орынды.

Қазақстан Республикасының «Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы» кодексінің 60-бабына сәйкес, **қатты пайдалы қазбалар**

саласындағы жер қойнауын пайдалану мемлекеттік саясатын **орталық атқарушы орган болып табылатын құзыретті орган** айқындайды.

Қазақстан Республикасының «Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы» кодексінің 65-бабына сәйкес, **облыстың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың жергілікті атқарушы органдары** жер қойнауын пайдалану саласындағы мемлекеттік саясатты жалпыға ортақ пайдалы қазбаларды (бұдан әрі – ЖПҚ) өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу үшін жер қойнауын пайдалану құқығын беру арқылы іске асыруға қатысады.

Осылайша, аудитпен Басқарманың ЖПҚ-ны барлау және өндіру жөніндегі қызметі қамтылды.

2025 жылдың соңындағы жағдай бойынша, Басқарманың ақпаратына сәйкес, Ұлытау облысының аумағында жалпыға ортақ пайдалы қазбаларды өндіру 27 кен орнында жүзеге асырылған, оның ішінде 12 кен орнында – ЖПҚ өндіруге арналған лицензиялар негізінде, 6 кен орнында – бұрын жасалған жер қойнауын пайдалануға арналған келісімшарттар шеңберінде және 9 кен орнында – ЖПҚ өндіруге арналған жазбаша рұқсаттар негізінде жүзеге асырылған.

Қазақстан Республикасының 2017 жылғы 27 желтоқсандағы № 125-VI ҚРЗ «Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы» кодексінің қабылдануына байланысты ЖПҚ-ны барлау және өндіру жөніндегі операцияларды жүргізу құқығы жер қойнауын пайдаланушыларға тиісті **лицензиялар** түрінде берілетінін атап өткен жөн. Бұл ретте бұрын жасалған **ЖПҚ-ны барлауға және өндіруге арналған келісімшарттар** келісімшартта белгіленген бүкіл мерзім ішінде қолданысын жалғастырады.

Қазақстан Республикасының «Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы» кодексінің 278-бабының 3-1-тармағына сәйкес, өтініш берушінің жазбаша өтініші бойынша жалпыға ортақ пайдаланылатын автомобиль жолдарын, мемлекеттік меншіктегі теміржолдарды салу (реконструкциялау) және жөндеу, сондай-ақ гидротехникалық құрылыстар мен гидротехникалық құрылысжайларды реконструкциялау және жөндеу үшін пайдаланылатын жалпыға ортақ пайдалы қазбаларды барлауға немесе өндіруге арналған жер қойнауын пайдалану құқығы 2029 жылғы 1 қаңтарға дейін жер қойнауын зерделеу жөніндегі уәкілетті органның және қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның аумақтық бөлімшелерімен келісу бойынша, қатты пайдалы қазбалар саласындағы уәкілетті орган айқындаған тәртіппен облыстың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың жергілікті атқарушы органының жазбаша рұқсатын беру арқылы ұсынылады.

Көрсетілген рұқсаттарды беру тәртібі Қазақстан Республикасы Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрінің міндетін атқарушының 2020 жылғы 7 сәуірдегі № 188 «Жалпыға ортақ пайдаланылатын автомобиль жолдарын, мемлекеттік меншіктегі теміржолдарды салу (реконструкциялау) және жөндеу, сондай-ақ

гидротехникалық құрылыстар мен гидротехникалық құрылысжайларды реконструкциялау және жөндеу мақсаттары үшін пайдаланылатын жалпыға ортақ пайдалы қазбаларды барлауға немесе өндіруге жер қойнауын пайдалану құқығын беру қағидаларын бекіту туралы» бұйрығымен айқындалған (*бұйрықтың қолданылу мерзімі – 2026 жылғы 1 қаңтарға дейін*).

«Ұлытау облысының ауыл шаруашылығы және жер қатынастары басқармасы» мемлекеттік мекемесі ауыл шаруашылығы және жер қатынастары салаларында басшылықты жүзеге асыратын Қазақстан Республикасының мемлекеттік органы болып табылады.

Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 20 маусымдағы № 442 Жер кодексінің (*бұдан әрі – Жер кодексі*) 14-1-бабы 1-тармағының 1) тармақшасына сәйкес жер қатынастары саласындағы облыстың уәкілетті органының құзыретіне жер қойнауын пайдалану мақсаттары үшін (өндіру жұмыстарын жүргізу, бірлескен барлау және өндіру, барлауға және (немесе) өндіруге байланысты емес жерасты құрылыстарын салу және (немесе) пайдалану үшін) жер учаскелерін беру, сондай-ақ пайдалы қазбалар кен орындарын анықтау және игеру кезінде және жер заңнамасында көзделген өзге де жағдайларда жер учаскелерін мемлекеттік мұқтаждықтар үшін мәжбүрлеп иеліктен шығару жөніндегі облыстың жергілікті атқарушы органының ұсыныстары мен шешімдерінің жобаларын дайындау жатады.

Қазақстан Республикасы Жер кодексінің 16-бабы 1-тармағының 4) тармақшасына және 32, 71-баптарына сәйкес облыстың жергілікті атқарушы органының құзыретіне жер қойнауын пайдалану мақсаттары үшін жер учаскелерін беру және іздестіру жұмыстарын жүргізу үшін оларды пайдалануға рұқсат беру жатады. Аталған өкілеттіктер Ұлытау облысының ауыл шаруашылығы және жер қатынастары басқармасы туралы ереженің 52) және 65) тармақтарында бекітілген және облыс әкімдігінің тиісті ұсыныстары мен шешімдерінің жобаларын дайындауды көздейді. Бұл ретте жер қойнауын пайдалану мақсатында жер пайдалану құқығы тиісті лицензия, рұқсат немесе келісімшарт алынғаннан кейін беріледі, ал жер учаскелерін беру Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2020 жылғы 1 қазандағы № 301 бұйрығымен белгіленген тәртіппен мемлекеттік көрсетілетін қызмет шеңберінде жүзеге асырылады.

2.2. Мемлекеттік аудиттің негізгі нәтижелері

Мемлекеттік аудитпен 2 объект қамтылды. Аудит қорытындысы бойынша жалпы сомасы **1 442,5 мың теңгені** құрайтын өтеуге жататын қаржылық бұзушылықтар анықталды.

13 бірлік көлемінде рәсімдік сипаттағы бұзушылықтар анықталды.

Бұдан басқа, 5 жүйелі және өзге де кемшіліктер анықталды.

Ұлытау облысының кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасы» ММ, «Ұлытау облысының ауыл шаруашылығы және жер қатынастары басқармасы» ММ қызметінің қатты пайдалы қазбаларды барлау және өндіру, жалпыға ортақ пайдалы қазбаларды өндіру, сондай-ақ жер учаскелерін беру

салаларындағы тиімділігін бағалау қорытындысы бойынша мыналар анықталды.

1. Ұлытау облысының кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасы

2025 жылдың соңындағы жағдай бойынша Басқарма **жалпыға ортақ пайдалы қазбалардың 27 кен орны бойынша жер қойнауын пайдалану құқықтарын әкімшілендіруді** қамтамасыз етті, оның ішінде ЖПҚ өндіруге арналған 12 лицензия, бұрын жасалған 6 келісімшарт және 9 жазбаша рұқсат бойынша. 2022–2025 жылдар аралығында Басқарма 10 жер қойнауын пайдаланушыға 12 лицензия берген, бұл ретте лицензия беруден бас тарту фактілері анықталған жоқ. Жазбаша рұқсаттарды берудің негізділігін тексеру барысында да бұзушылықтар анықталған жоқ, бұл жалпы алғанда Басқарманың рұқсат беру және лицензиялық рәсімдерді қамтамасыз еткенін көрсетеді.

Сонымен бірге, аудит жер қойнауын пайдаланушылардың қабылдаған міндеттемелерін орындауына **кейінгі бақылаудың жеткіліксіз жүзеге асырылғанын** көрсетті. Жұмыс бағдарламалары мен тау-кен жұмыстарының жоспарларын талдау жоспарлы көрсеткіштер белгіленген қаралған бес кен орны бойынша көзделген өндіру көлемдеріне қол жеткізілмегенін анықтады. Нақты өндіру көлемінің жоспарлы көрсеткіштерден ауытқуы 4,0-ден 57,0 мың текше метрге дейін, ал бір кен орны бойынша – 0,87 мың тоннаны құрады. Атап айтқанда, «Қаракенгір» кен орны бойынша орындалмау жыл сайын 5-тен 8 мың текше метрге дейін, «Никольский» кен орны бойынша – 2024 жылы 57 мың текше метр және 2025 жылы 32 мың текше метр, «Қызылжар» кен орны бойынша тиісінше 4 және 5 мың текше метрді құрады. Бұл ретте Басқарма ауытқулардың себептеріне талдау жүргізуді және тиісті ден қою шараларын қабылдауды қамтамасыз етпеген.

ЖПҚ өндіру жөніндегі операцияларға жыл сайынғы ең төменгі шығыстарды жүзеге асыру бойынша лицензиялық міндеттемелерді орындау кезінде неғұрлым елеулі ауытқулар анықталды. Мәселен, 2023 жылы «Бозай KZ» ЖШС бойынша ең төменгі шығыстарды орындамау 14 931,6 мың теңгені, «Бекмуратов Т» ЖК бойынша – 7 935,0 мың теңгені, «GPR mining minerals» ЖШС бойынша – 590,1 мың теңгені құрады. 2024 жылы неғұрлым елеулі ауытқулар «GPR mining minerals» ЖШС бойынша – 85 658,4 мың теңге, «Самға» ЖШС бойынша – 45 754,8 мың теңге, «Бозай KZ» ЖШС бойынша – 17 147,5 мың теңге және «Бекмуратов Т» ЖК бойынша – 9 112,6 мың теңге мөлшерінде анықталды.

Жекелеген лицензиялық міндеттемелер жер қойнауын пайдалану құқығы алынған сәттен бастап іс жүзінде орындалмаған. Атап айтқанда, «Бекмуратов Т» ЖК және «Шанырақ» ЖК берілген лицензияларда көзделген өндіру жөніндегі қызметті жүзеге асырмаған, бұл ретте Басқарма тарапынан лицензиялардың талаптарының сақталуына бақылау және тиісті ден қою шаралары қамтамасыз етілмеген. Сонымен қатар, лицензия иелерінің жерге ресімделген құқықтарының болмау жағдайлары анықталды: «Самға» ЖШС «Жиделісайское» кен орнында **104 га** алаңдағы жер учаскесін пайдалану

құқығы болмаған кезде іс жүзінде кірпіш сазын өндіруді жүзеге асырған; «Бекмуратов Т» ЖК және «ULYTAU ZHOL QURYLYS 24» ЖШС бойынша да жер құқықтары уақтылы ресімделмеген.

Тексерілетін кезеңде Басқарманың бақылау қызметі іс жүзінде **есептілікті жинауға шоғырланған**. Жер қойнауын пайдалану объектілеріне тікелей шығулар жүргізілмеген, есептілікке растайтын құжаттар талап етілмеген, ал ұсынылған мәліметтер салық есептілігімен, жер құқықтары туралы деректермен, бюджетке түсімдермен және өндірудің нақты көрсеткіштерімен жүйелі түрде салыстырылмаған. Аудиторлық тексеру нәтижесінде 590-СЕН нысанының деректерімен салыстыру барысында елеулі алшақтықтар анықталды: мысалы, «Бумеранг Company LTD» ЖШС бойынша 2024 жылға арналған салық декларациясында өндіру туралы есептілікте өндіру болмағанына қарамастан, 3 704,0 мың текше метр көрсетілген, «Сарыарқа Гранит» ЖШС бойынша алшақтықтар 2022 жылы 36,8 мың текше метрді, 2023 жылы 160,8 мың текше метрді және 2025 жылы 8,9 мың текше метрді құрады.

Бұл ретте қолданыстағы есептілік нысанының өзінде **толыққанды бақылауды жүзеге асыруға жүйелі шектеу** бар: онда өндірудің нақты көлемін көрсету көзделмеген, бұл жер қойнауын пайдаланушылардың деректерін салық есептілігімен салыстыруды және нақты өндіруге мониторинг жүргізуді қиындатады. Бұдан басқа, мемлекеттік кірістер органдарының деректеріне сәйкес «Сарыарқа Gravel» ЖШС және «Самға» ЖШС бойынша салық декларациялары болмаған.

Кейінгі бақылаудың жеткіліксіздігі қаржылық міндеттемелердің орындалу толықтығына да әсер еткен. «Сарыарқа Gravel» ЖШС 2014 жылғы 2 қыркүйектегі №131 келісімшарт бойынша өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуына және оның инфрақұрылымына жыл сайын **300,0 мың теңге** аударуға міндетті болған, алайда 2024–2025 жылдар аралығында тиісті төлемдер жүзеге асырылмаған. Орындалмаған міндеттемелердің жалпы сомасы **600,0 мың теңгені** құрады, бұл ретте Басқарма берешекті өндіріп алуды қамтамасыз етпеген және келісімшартта көзделген оның орындалуын қамтамасыз ету немесе қолданысын тоқтату жөніндегі шараларды қабылдамаған.

Сонымен қатар, «Шанырақ» ЖК лицензияда белгіленген мерзімде 792,4 мың теңге мөлшеріндегі қол қойылатын бонусты КБК 105305 бойынша төлемеген (*төлем КБК 206114 бойынша жүргізілген*). «Шанырақ» ЖК және «ULYTAU ZHOL QURYLYS 24» ЖШС бойынша 2025 жылға жер учаскелерін пайдаланғаны үшін жалпы сомасы **50,1 мың теңге** төлем жүргізілмеген. Лицензиялық міндеттемелердің орындалмағаны анықталған фактілерге қарамастан, Басқарма заңнамада көзделген бұзушылықтарды жою туралы хабарламаларды жібермеген.

Осылайша, Басқарма жалпы алғанда жер қойнауын пайдалану құқықтарын беруді және әкімшілендіруді қамтамасыз еткен, алайда оның қызметінің бақылау құрамдасы толық көлемде іске асырылмаған.

Қажетті өкілеттіктер болғанына қарамастан, негізгі қызмет рұқсат беру рәсімдеріне және есептілікті жинауға басымдықпен шоғырланған, ал шарттық және лицензиялық міндеттемелердің орындалуына, есептілік деректерінің дұрыстығына, өндіру көлемдеріне қол жеткізуге, ең төменгі шығыстардың жүзеге асырылуына және міндетті төлемдердің төленуіне жүйелі мониторинг жүргізу, сондай-ақ бұзушылықтарға жол берген тұлғаларға ден қою шараларын қолдану тиісті деңгейде қамтамасыз етілмеген. Нәтижесінде жекелеген шарттық міндеттемелердің ұзақ уақыт орындалмауына, бюджетке қаражаттың түспеуіне, лицензиялық талаптардың сақталмауына және ресімделген жер құқықтары болмаған кезде өндіруді жүзеге асыруға жол берілген. Демек, **шарттар мен лицензиялардың талаптарының сақталуына бақылау жүргізу бөлігінде Басқарма қызметінің тиімділігі жеткіліксіз, ал жер қойнауын пайдаланушылардың өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуына қатысуының нәтижелілігі – ішінара деп бағаланады.**

2. Ұлытау облысының Ауыл шаруашылығы және жер қатынастары басқармасы

Аудит барысында Басқарма жер қойнауын пайдалану мақсаттары үшін жер учаскелерін беру туралы облыс әкімдігінің шешімдеріне ұсыныстар мен жобаларды дайындау жөніндегі өкілеттіктерді жалпы алғанда қамтамасыз еткені анықталды. **2022–2025 жылдары жер қойнауын пайдалану мақсаттары үшін уақытша жер пайдалану құқығымен жер учаскелерін беру туралы облыс әкімдігінің 47 қаулысы қабылданған**, бұл ретте шешімдер тиісті лицензиялар, келісімшарттар немесе жазбаша рұқсаттар болған кезде қабылданған. «Қызылорда – Павлодар – Успенка – Ресей Федерациясының шекарасы» автомобиль жолын салу шеңберінде ЖПҚ өндіру үшін жер учаскелерін беруге қатысты зерделенген материалдар бойынша бұзушылықтар анықталған жоқ.

Сонымен бірге, аудит **облыстық жер комиссиясы** қызметін ұйымдастыру кезеңінде кемшіліктерді анықтады. Жекелеген кезеңдерде оның құрамы мүшелерінің тақ сан болуы туралы талапқа қарамастан, жұп санмен бекітілген, сондай-ақ құрамды кезекті жаңарту белгіленген он екі айлық мерзімнен асырып жүргізілген. Аудит жүргізілген кезеңде жер комиссиясының 12 отырысы өткізілген, алайда тек 10 хаттамалық шешім ресімделген; екі шешім ресімделмеген және аудитке ұсынылмаған.

Кемшіліктер әкімдік шешімдерінің жобаларын дайындау кезінде де анықталды. 2024 жылғы 17 қаңтардағы №03/03 және 2025 жылғы 10 қыркүйектегі №73/01 қаулылардың жобаларында ауыл шаруашылығы өндірісінің шығындары сомасын бекіту туралы мәліметтер не шығындар актісі көрсетілмеген, бұл жер учаскелерін беру туралы шешімдерді дайындау кезінде міндетті талаптардың толықтығына бақылаудың жеткіліксіз болғанын көрсетеді.

Аудиттің неғұрлым елеулі нәтижесі **қолданыстағы жер пайдалану құқығы болмаған кезде ЖПҚ өндіру жағдайларының анықталуы болып**

табылады. «Алмас Құрылыс Kazakhstan» ЖШС 2024 жылғы 1 желтоқсанда ауданы 8,0 га жер учаскесіне арналған шарттың қолданылу мерзімі аяқталғаннан кейін де 2025 жыл бойы «Кенгір» кен орнында өндіруді жалғастырған. Учаскені қайтадан беру туралы серіктестік 2025 жылғы 2 шілдеде ғана, яғни жер пайдалану құқығы тоқтатылғаннан кейін жеті ай өткен соң жүгінген, ал жаңа құқық облыс әкімдігінің қаулысымен тек 2026 жылғы 24 сәуірде берілген.

Осыған ұқсас тәуекел «Самға» ЖШС бойынша да анықталды: 2022 жылғы 12 желтоқсандағы №6 лицензиясы болғанына қарамастан, жер қойнауын пайдаланушы ауданы 104 га жер учаскесіне жер пайдалану құқығын ресімдеместен, «Жиделісайское» кен орнында кірпіш сазын өндіруді іс жүзінде жүзеге асырған. Бұл ретте Басқарма серіктестік тарапынан жер комиссиясының бұрын берілген оң қорытындысының қолданылу мерзімі аяқталғаннан кейін қайтадан өтініш берілмегенін көрсеткен.

Аудит барысында берілген жер учаскелерін кейіннен сүйемелдеудің де жеткіліксіз жүзеге асырылғаны анықталды. Шарттарда бекітілген жалға берушінің шарт талаптарының орындалуына және жердің нысаналы мақсаты бойынша пайдаланылуына бақылау жүргізу құқықтарына қарамастан, Басқарма бұл құқықтарды толық көлемде іске асырмаған. Атап айтқанда, шарттардың қолданылу мерзімдеріне, учаскелердің іс жүзінде пайдаланылуына, құқықтарды мемлекеттік тіркеуге және жалдау ақысын толық енгізуге жүйелі бақылау қамтамасыз етілмеген.

Мемлекеттік кірістер органдарымен салыстыру барысында «Шанырақ» ЖК (48,2 мың тенге) және «ULYTAU ZHOL QURYLYS 24» ЖШС (1,9 мың тенге) бойынша жер учаскелерін пайдаланғаны үшін төлемдердің болмағаны анықталды. 2025 жыл үшін төленбеген жалдау ақысының жалпы сомасы **50,1 мың теңгені** құрады. Осылайша, жер учаскесін беру және шарт жасасу жер пайдаланушылардың қаржылық міндеттемелерін орындауына жеткілікті кейінгі бақылаумен сүйемелденбеген.

Аудит барысында анықталған бұзушылықтардың себептері, ең алдымен, **ішкі бақылаудың жеткіліксіз ұйымдастырылуымен және жер қатынастары саласындағы рәсімдер мен мерзімдерге жүйелі мониторингтің болмауымен** байланысты. Жер қойнауын пайдалану мақсаттары үшін берілген жер учаскелерінің бірыңғай тізілімін жүргізу қамтамасыз етілмеген, онда қаулылар мен шарттардың қолданылу мерзімдері, міндетті төлемдер және бақылау нәтижелері көрсетілуге тиіс; жер қойнауын пайдалану саласындағы органмен, мемлекеттік кірістер органдарымен және жер пайдаланушылармен өзара іс-қимыл жеткіліксіз болған.

Осылайша, Басқарманың жер қойнауын пайдалану мақсаттары үшін жер учаскелерін беру жөніндегі негізгі өкілеттіктері жалпы алғанда іске асырылуда, бұл облыс әкімдігінің тиісті 47 қаулысының қабылдануымен және автомобиль жолын салу үшін берілген зерделенген жер

учаскелері бойынша бұзушылықтардың болмауымен расталады. Сонымен бірге, қызметтің тиімділігі жер комиссиясы жұмысын ұйымдастырудағы, оның шешімдерін ресімдеудегі, қаулылардың жобаларын дайындаудағы кемшіліктерге және, ең алдымен, **бұрын берілген жер учаскелеріне жүйелі кейінгі бақылаудың болмауына** байланысты төмендеген. Ауданы 8,0 және 104 га учаскелерде қолданыстағы жер пайдалану құқығы болмай тұрып ЖПҚ өндіруге жол берілуі, жер құқықтарының қолданылу мерзімдеріне бақылаудың болмауы және жалдау төлемдерінің төленбеуі Басқарма қызметінің негізінен жерді беру рәсіміне шоғырланғанын, ал шешім қабылданғаннан кейін жер қатынастарын сүйемелдеудің жеткіліксіз жүзеге асырылатынын көрсетеді. Осыған байланысты **жер қойнауын пайдалану мақсаттары үшін жер учаскелерін беру және пайдалану кезінде жер заңнамасының сақталуына бақылауды толық көлемде іске асырылуда деп бағалауға болмайды.**

Екі аудиттің нәтижелері жиынтығында **ЖПҚ өндіруге құқық берілген сәт пен оның іс жүзінде іске асырылуына кейінгі бақылау арасындағы алшақтықты** көрсетеді. Кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасы негізінен лицензиялауды және жер қойнауын пайдалану құқықтарын әкімшілендіруді қамтамасыз етеді, ал Ауыл шаруашылығы және жер қатынастары басқармасы тиісті жер учаскелерін беруді жүзеге асырады. Алайда бастапқы құқықтар ресімделгеннен кейін қолданыстағы жер қойнауын пайдалану және жер пайдалану құқықтарының болуын, өндірудің нақты көлемдерін, лицензиялық және шарттық міндеттемелердің орындалуын, ең төменгі шығыстардың жүзеге асырылуын және міндетті төлемдердің толықтығын бір мезгілде бақылауға мүмкіндік беретін жеткілікті ведомствоаралық мониторинг жоқ.

Нәтижесінде аудит барысында ресімделген жер құқықтары болмаған кезде өндіру, өндірудің жоспарлы көлемдеріне қол жеткізбеу, қаржылық міндеттемелерді орындамау және ден қою шараларын уақтылы қолданбау жағдайлары анықталды. Бұл лицензия беруден және жер учаскесін беруден бастап өндіруді бақылауға, міндеттемелердің орындалуына және бюджетке төлемдердің түсуіне дейінгі барлық цикл бойынша жер қойнауын пайдаланушыларға ведомствоаралық бақылаудың бірыңғай тетігін қалыптастыру қажеттігін көрсетеді.

2.3. Мемлекеттік аудит объектілері қызметінің әлеуметтік-экономикалық дамуға әсерін бағалау (өңірлік және (немесе) елдік бөліністе):

Жалпыға ортақ пайдалы қазбаларды өндіру саласындағы мемлекеттік аудит объектілерінің қызметі облыстың минералдық-шикізат ресурстарын ұтымды пайдалануға, құрылыс және жол инфрақұрылымын дамытуға, бюджетке міндетті төлемдердің түсуіне, сондай-ақ жер заңнамасының сақталуына тікелей әсер етеді. 2025 жылдың соңындағы жағдай бойынша Кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасы ЖПҚ-ның 27 кен орны бойынша жер қойнауын пайдалану құқықтарын әкімшілендіруді қамтамасыз етті, Ауыл шаруашылығы және жер қатынастары басқармасы 2022–2025 жылдар

аралығында ҚПҚ және ЖПҚ өндіру және барлау мақсаттары үшін жер қойнауын пайдалану мақсатында жер учаскелерін беру туралы 47 қаулы қабылдады. Осылайша, мемлекеттік аудит объектілері жалпы алғанда облыс аумағында жер қойнауын пайдаланушылардың қызметін жүзеге асыруы үшін қажетті рұқсат беру және жер рәсімдерін қамтамасыз еткен.

Сонымен бірге, аудит барысында анықталған кейінгі бақылаудағы кемшіліктер мемлекеттік органдар қызметінің өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуына оң әсерін төмендетеді. Жер қойнауын пайдаланушылардың жоспарлы өндіру көлемдеріне қол жеткізбеуі, өндіру жөніндегі операцияларға ең төменгі шығыстарды орындамауы, нақты өндіру көлемдерін салық есептілігімен жүйелі түрде салыстырудың болмауы, өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуын қаржыландыру жөніндегі міндеттемелердің орындалмауы, сондай-ақ қолданыстағы жер пайдалану құқығы болмаған кезде ЖПҚ өндіру жағдайлары саланы мемлекеттік реттеудің тиімділігін арттыру резервтерінің бар екенін көрсетеді. Атап айтқанда, «Сарыарқа Gravel» ЖШС-нің келісімшарты бойынша 2024–2025 жылдар аралығында өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуын қаржыландыру жөніндегі 600,0 мың теңге мөлшеріндегі міндеттемелердің орындалуы қамтамасыз етілмеген, ал екі жер пайдаланушы бойынша 2025 жылға жалпы сомасы 50,1 мың теңге мөлшеріндегі жалдау ақысы бюджетке түспеген.

Сонымен қатар, қолданыстағы келісімшарттарда жер қойнауын пайдаланушылардың өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуына және оның инфрақұрылымын дамытуға жыл сайынғы аударымдары көзделген.

Жер қойнауын пайдаланушының төлем жасау жөніндегі міндеттемесін сақтамау фактісі анықталғанына қарамастан, Ұлытау облысының әлеуметтік-экономикалық дамуына (БСК 206114) 2022–2025 жылдар аралығында салынған қаражат сомасы 3 506 874,1 мың теңгені *(оның ішінде ЖПҚ өндірумен айналысатын жер қойнауын пайдаланушылардың қаражаты)* құрады, немесе соңғы 4 жылда 1,9 есеге өскен *(2022 жылғы 520 605,3 мың теңгеден 2025 жылы 997 083,7 мың теңгеге дейін)*.

Жалпы алғанда, мемлекеттік аудит объектілерінің қызметі жергілікті минералдық-шикізат ресурстарын игеру үшін қажетті әкімшілік жағдайлар жасайды, алайда жер қойнауын пайдалану құқығын берудің, жер құқықтарын рәсімдеудің және міндеттемелердің орындалуына кейінгі бақылаудың өзара байланысының жеткіліксіздігі күтілетін әлеуметтік-экономикалық әсерге қол жеткізуді шектейді. Ведомствоаралық өзара іс-қимылды және жер қойнауын пайдаланушыларға кешенді мониторингті күшейту лицензиялық, шарттық және жер міндеттемелерінің неғұрлым толық орындалуын, тиісті төлемдердің түсуін және ЖПҚ өндірудің облыстың әлеуметтік-экономикалық дамуына қосатын үлесін арттыруды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

III. Қорытынды бөлік

3.1. Мемлекеттік аудит барысында қабылданған шаралар:
Тексеру комиссияның отырысына дейін «Ұлытау облысының кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасы» ММ-мен 2026 жылғы 19 тамыздағы №01-06/391 хатпен 600,0 мың теңге мөлшеріндегі соманың бюджетке өтелгені туралы хабарланды.

3.2. Мемлекеттік аудит нәтижелері бойынша тұжырымдар:

1. Мемлекеттік аудитпен 2 объект қамтылды. Аудит қорытындысы бойынша жалпы сомасы 1 442,5 мың теңгені құрайтын өтеуге жататын қаржылық бұзушылықтар, 13 бірлік рәсімдік сипаттағы бұзушылықтар және 5 жүйелі және өзге де кемшілік анықталды.

2. Қолданыстағы Кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасы ережесінде жер қойнауын пайдалану саласындағы өкілеттіктердің толық циклі бекітілмеген. Функциялар фрагментті түрде және негізінен «жұмыс органы» мәртебесі арқылы тұжырымдалған, лицензиялық, бақылау, мониторингтік, шарттық және жою рәсімдерінің бүкіл кешені нақты бекітілмеген. Бұл жер қойнауын пайдаланушыны құқық берілген сәттен бастап қызметін тоқтатуға және міндеттемелерін орындауға дейін сүйемелдеу үшін жауапкершілікті нақты ажыратуды қамтамасыз етпейді.

3. Кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасының нақты бақылау қызметі негізінен жер қойнауын пайдаланушылардың есептілігін жинауға келіп саяды. Объектілерге шығулар жүргізілмеген, есептілікке растайтын құжаттар талап етілмеген, мәліметтерді салық есептілігімен, жер құқықтарымен, бюджетке түсетін түсімдермен және өндірудің нақты көлемдерімен жүйелі түрде салыстыру жүргізілмеген. Нәтижесінде мемлекеттік аудит барысында жер қойнауын пайдаланушылардың есептілігі мен 590-нысанының деректері арасында алшақтықтар анықталды.

4. Есептілікті жинау жеткілікті талдаумен және кейіннен ден қою шараларымен сүйемелденбейді. Бес кен орны бойынша өндірудің жоспарлы көлемдеріне қол жеткізілмегеніне және жекелеген жер қойнауын пайдаланушылардың ең төменгі шығыстарды едәуір орындамағанына қарамастан, Кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасы ауытқулардың себептеріне талдау жүргізуді және тиісті шаралар қабылдауды қамтамасыз етпеген.

5. Лицензиялық және шарттық міндеттемелер орындалмаған кезде ден қою шаралары жеткіліксіз қолданылады. Нақты бұзушылықтар анықталғанына қарамастан, Кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасы заңнамада көзделген оларды жою туралы хабарламаларды жібермеген. «Сарыарқа Gravel» ЖШС бойынша өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуын қаржыландыру жөніндегі міндеттемелер екі жыл бойы жалпы сомасы 600,0 мың теңгеге орындалмаған, алайда берешекті өндіріп алу және шартта көзделген шараларды уақтылы қамтамасыз ету жүзеге асырылмаған.

6. Жер қойнауын пайдалану құқығын бақылау мен жер учаскесіне құқықтың болуына жеткілікті өзара байланыс жоқ. Нәтижесінде өндіру құқығы берілгенімен, тиісті жер құқықтары уақтылы ресімделмеген.

жағдайлар анықталды. Атап айтқанда, «Самға» ЖШС ауданы 104 га учаскеде ресімделген жер пайдалану құқығынсыз өндіруді жүзеге асырған, ал «Алмас Құрылыс Kazakhstan» ЖШС ауданы 8 га жер учаскесіне арналған шарттың қолданылуы тоқтатылғаннан кейін 2025 жылы өндіруді жалғастырған.

7. Ауыл шаруашылығы және жер қатынастары басқармасының қызметінде де жер учаскелерін беру рәсімі оларды кейіннен пайдалануға бақылаудан басым. 2022–2025 жылдары жер учаскелерін беру туралы 47 қаулы қабылданған, алайда олар берілгеннен кейін шарттардың қолданылу мерзімдеріне, құқықтарды мемлекеттік тіркеуге, жердің нақты пайдаланылуына және жалдау төлемдерінің толықтығына жүйелі мониторинг қамтамасыз етілмеген.

8. Екі уәкілетті Басқарма арасында жер қойнауын пайдаланушыларға ведомствоаралық бақылаудың толыққанды тетігі жоқ. Бір Басқарма жер қойнауын пайдалану құқығын әкімшілендірсе, екіншісі – жер қатынастарын реттейді, алайда қолданыстағы лицензияның немесе келісімшарттың, жер құқығының болуын, нақты өндіру көлемін, ең төменгі шығыстардың орындалуын, міндетті төлемдерді және өзге де міндеттемелерді бір мезгілде қадағалауға мүмкіндік беретін бірыңғай жүйе жоқ.

3.3. Мемлекеттік аудит нәтижелері бойынша ұсынымдар мен тапсырмалар:

1. Жалпыға ортақ пайдалы қазбаларды барлау және өндіру бойынша мемлекеттік аудит қорытындыларын Тексеру комиссияның отырысында қарау.

2. «Ұлытау облысының кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасы» ММ-не тапсырылады:

1) 2026 жылғы 28 қыркүйекке дейін мемлекеттік аудит нәтижелерін және Қазақстан Республикасының бюджет және өзге де заңнамасын бұзушылықтарға жол берген Басқарманың лауазымды тұлғаларының тәртіптік жауапкершілігі мәселесін қарау;

2) 2026 жылғы 30 қарашаға дейін «Шанырақ» ЖК-нің 792,4 мың теңге мөлшеріндегі қол қою бонусын бюджет кірісіне БСК 105305 «Бонустар, мұнай секторы ұйымдарынан түсетін түсімдерді қоспағанда» коды бойынша өтеуді қамтамасыз ету;

3) 2026 жылғы 30 қарашаға дейін «Бекмуратов Т» ЖК-ге қатысты жалпыға ортақ пайдалы қазбаларды өндіру жөніндегі қызметті жүзеге асырмауына және жер қойнауын пайдалану құқығы берілген сәттен бастап лицензияда көзделген міндеттемелерді орындамауына байланысты заңнамада көзделген ден қою шараларын қабылдауды қамтамасыз ету.;

Ұсынылады:

4) 2026 жылғы 30 қарашаға дейін «Ұлытау облысының кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасы» ММ туралы ережеге жергілікті атқарушы органның құзыретіне сәйкес жер қойнауын пайдалану саласындағы функцияларды нақтылауды және толық бекітуді, оның ішінде лицензиялық және рұқсат беру рәсімдерін, жер қойнауын пайдаланушылардың

міндеттемелерін орындауына бақылау мен мониторингті, ден қою шараларын қолдануды көздейтін өзгерістер мен толықтырулар енгізу.

3. «Ұлытау облысының Ауыл шаруашылығы және жер қатынастары басқармасы» ММ-не тапсырылады:

1) 2026 жылғы 30 қарашаға дейін бюджет кірісіне БСК 105315 «Жер учаскелерін пайдаланғаны үшін төлемақы» коды бойынша «Шанырақ» ЖК және «ULYTAU ZHOL QURYLYS 24» ЖШС-нің 2025 жыл үшін **50,1 мың теңге** мөлшеріндегі төленбеген жалдау ақысын өтеуді қамтамасыз ету.

3.4. Қосымша: (__ парақ): Мемлекеттік аудит нәтижелері бойынша анықталған бұзушылықтар мен жүйелі кемшіліктердің жиынтық тізілімі __ парақта.

Тексеру комиссиясының мүшесі

А.О. Нуркенов

Тексеру комиссиясының мүшесі

Е.К. Ибикенов

Аппарат басшысы

Б.К. Турсунов